

Louis le Roy

Puinruimen

Op een allegaartje van afgedankte stoepranden, betonklinkers, trottoirtegels en afwateringsputten, uitgestort op een weiland in Friesland, bouwde hij eigenhandig een kathedraal. Mossen, klimplanten en struiken gingen vervolgens hun gang. Hoe ecosoof Louis le Roy de natuur naar zijn hand zet. 'Ik reageer op het materiaal, en de natuur reageert weer op mij.'

MATT DINGS

FOTO'S: JOS LAMMERS

Een vergeten tempelstad, half verslonden door de natuur. Hier een massieve toren van zeven meter hoog, daar een terras van trottoirtegels en vreemd gevormde betonnen elementen, verderop een steen wand waar muurleeuwenbek zich gretig overheen slingert, dan opnieuw een toren. Mossen, varens, een rododendromeiland, wilde klimrozen, zeldzame kastanjes, een esdoorn met een doorsnee van een meter.

Het lijken restanten van een oude beschaving à la de Maya's, een geheimzinnige cultuur met een passie voor bouwen, die het ooit heeft afgeleigd tegen de onafleegende kracht van de natuur en die haar versteende raadselen heeft zien opgaan in het tropische regenwoud. Maar de uitbundige vegetatie ten spijt, we zijn niet in Yucatán maar in Friesland. In de bouwheer van deze steen formaties was ook geen Maya – het was landschapfilosoof en kunstenaar Louis le Roy

Dertig jaar geleden kocht Le Roy in het plaatsje Mildam, nabij Heerenveen, een weiland van drie hectare. Hij plantte er een aantal bomen en struiken en liet de natuur haar werk doen, wetend dat het kale grasland zich op den duur zou omvormen tot een rijk geschakeerd woud. Het was hem er niet alleen om te doen aan te tonen dat de diversiteit van de natuur oneindig veel boeiender is dan de monotonie van het weiland, uiteindelijk wilde hij zijn terrein laten uitgroeien tot een steeds complexer wordend ecologisch project.

Al eerder had hij geëxperimenteerd met combinaties van puin en groen. Met behulp van bouwafval stapelde hij muren en plateaus, die op hun beurt zorgden voor verschillen in licht, schaduw, droogte en vochtigheid, een spel waar de natuur graag op inspeelt. Dat spel wilde hij in Mildam in het groot gaan toepassen. Toen hij de autoriteiten eenmaal om had, reden in 1983 tot verbijstering van de verspreide omwonenden de eerste vrachtwagens met steenafval. Le Roy's begroeiende weiland op en stortten daar hun lading neer. Le Roy sorteerde het allegaartje van afgedankte stoepranden, straatklinkers, trottoirtegels en afwateringsputten en bouwde er eigenhandig paden, muren, plateaus en torens van. Die, wist hij, zouden het snel afleggen tegen de onstuimige ontwikkeling van de natuur; er zouden mossen op groeien, klimplanten, struiken en bomen, die de bouwwerkzaamheden weer onzichtbaar zouden maken. Maar dat was nou net de bedoeling. Op die groene bulten kon hij dan weer nieuwe bouwsels neerzetten, die op hun beurt weer overwoekerd zouden raken. Sisyfusarbeid? Het is maar hoe je het bekijkt. Zo kon één mens met een mengeling van inzet en geduld dertigduizend vierkante meter overbemeste grassprietten omtoveren tot een hoogst gevarieerd, hoogst gecompliceerd natuurspektakel: een eko-kathedraal.

In de jaren tachtig bezocht het weekblad De Tijd het terrein en deed het gefascineerd verslag van de curieuze dialoog tussen beton en planten. In de jaren negentig kwam het Mildamse terrein in de kolommen van HP/De Tijd terecht — Le Roy had immers een vervolgstorie te vertellen. Nu, opnieuw jaren later, wordt pas goed duidelijk wat Louis le Roy ooit voor ogen stond. Aan de IJntzelaan is een imponerend woud ontstaan dat op zijn gemak het complete steenafval van de stad Heerenveen oppeuzelt.

Druk gebarend wandelt de 76-jarige Le Roy er rond, wijzend op planten die normaal alleen in de tropen voorkomen, op een woudreus die eenwien lijkt te tellen maar nog slechts twintig jaar oud is, op een toren waarin tienduizenden kilo's betonklinkers zijn verwerkt en op een nog verse kooromgang. "Ik heb hier nu tweeduizend tientonnens bouwafval verwerkt. Tweehonderdmiljoen kilo beton. Als je al die vrachtwagens achter elkaar zet, heb je een file van negen kilometer. En dit is nog maar het begin."

Begin of niet, hij krijgt er op 1 december toch maar mooi een van de meest prestigieuze kunstprizen voor de Oorlogspreijs van het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst. De jury had waardering voor de beelden en kwaliteiten van zijn werk en constateerde bewonderend dat Le Roy toen hij drie decennia geleden begon met zijn ecologische projecten, 'door het benadrukken van de relaties tussen natuur-landschap ontstapte aan het pessimisme van de jaren zeventig. Zijn ideeën leidden ook tot een bevestigende aanroeping van de openbare ruimte door het publiek'.

De eko-kathedraal speelt ook een belangrijke rol in de man-

'Ik heb hier nu tweeduizend tientonnens bouwafval verwerkt. Tweehonderdmiljoen kilo beton. En dat is nog maar het begin.'

festatie Sinter 2000. Tijdens deze grote Prinsesviering zullen de deelnemers als een soort pelgrims een kunstroute afleggen, waarbij ze ook Le Roy's terrein aandoen om daar letterlijk en figuurlijk een steentje bij te dragen aan de bouw van de kathedraal Humb Mous, artistiek leider van het Frysk Festival, kan helemaal lyrisch worden van het project. In de Leeftouder Courant schreef hij dat de techniek de tijd tot een verblijvend fenomeen maakt. De gezondheidscruis wordt een minuscultuur, het onderwijs een speedcursus in carniesplanting, de wetenschap een techniek voor het elimineren van tijd, en zelfs de kunst heeft haast. De eko-kathedraal daarentegen, aldus Mous, is een bijzonder kunstwerk waarin de tijd niet wordt vernietigd, maar juist wordt ingeschakeld. "Een stille enclave voor de komende duizend jaar, een plek waar de tijd weer de ruimte krijgt en de ruimte de tijd."

An de rand van het terrein aan de IJntzelaan vallen de contrasten nog het sterkst op. Eerst heb je tijdens rondgezworven tussen halfoverwoekerde wallen en steenstapels, langs weelderige planten waarvan je de namen graag zou kennen, over hoge en lage steenformaties, door een labyrint met dambord-en-een tableaus, en dan sta je aan de rand en strekt zich op het belendende perceel een platte wei uit die dezelfde oppervlakte kent als de eko-kathedraal, maar veel geringer van omvang lijkt — doordat je zo'n plak gras in een oogopslag gezien hebt.

Le Roy zoekt een uitplaats op het betonnen element en begint aan een waterverhaal dat moeiteloos Nobelprijswinnaars, kunstmatige architectuur, ecologie, menselijke draagzaamheid en de barok aan elkaar knoopt. De ecologie

• vindt hij, wordt verkeerd begrepen. Dat is meer dan een liefhebberij van houtje-taanwje-typen die van gekke insecten bezaaid zijn. "Nee, ecologie is een eindeloos proces waarin uiteenlopende organismen samenwerken. En dan heb ik het over planten, dieren, micro-organismen, maar ook over de mens. De meeste ecologen slaan paultjes rond een stuk natuur en zeggen: 'Kom maar kijken, maar blijf overal van af.' Ik trek de menselijke energie juist de natuur in, als creatieve factor. Ik bouw complexiteiten, en de natuur geeft daarop steeds antwoorden. Heb ik de schitterendste terrassen neergelegd, is een jaar later de hele bliksemse heuvel overgroeid. Torens van zeven meter hoog - de natuur pakt ze weer in. Geef niks, leg ik d'r weer een nieuwe laag overheen. Mijn kathedraal kan wel tweehonderd meter hoog worden."

"En zonder een spat cement. Hoeveel steen hier ook ligt, het is allemaal ijs - maar heel nauwkeurig - tegen elkaar aan gelegd. In mijn torens is geen beweging te krijgen. De eco-kathedraal is beter dan de tempels van de Azteken waren, want die duizenden na verloop van tijd in elkaar, en dit zaakje staat er over duizend jaar nog. Al zal het er dan totaal anders uitzien, maar dat is ook de bedoeling. Gewone architectuur komt met een af product, een eco-kathedraal blijft veranderen. Niet als de kathedraalen van de middeleeuwen, waaraan generatie na generatie bleef doorbouwen."

"Dat heb ik hier nu ook voor elkaar. Mijn erfgoed gaat in een stichting, de Stichting Estafette, die zich ervoor inzet dat de komende duizend jaar wordt doorgehouden aan de eco-kathedraal. En die tut (hoel heeft mijn erfgoed niet te behouden maar voortdurend verder te ontwikkelen. Het wordt allemaal gedocumenteerd en gefotografeerd, zodat het hele proces van almaar toenemende complexiteit later kan worden bestudeerd. Wat weten we van het ontstaan van een complex systeem als het tropische regenwoud? Of zelfs van de wordingsgeschiedenis van een kathedraal? Nou, de groei van de eco-kathedraal zal helemaal gedocumenteerd worden."

Van achter een boscage blinken stemmen. Even later duiken er drie bezoekers op: belangstellenden die van tijd tot tijd kunnen kijken hoever Le Roy nu weer is. De feliciteren hem met de Dierensrijke en informeren naar een ongeveer plantie die ze dwalend over het terrein antwoorden. De Roy geeft naast en uitlog. "Dan heb ik nog een vraagje," zegt een man. "Wat is naar het rust van dit project?" Na wat schertse opmerkingen spreekt Le Roy van hoog complexe structuren en ontwikkelingen in ruimte en tijd. "Heel goed," zegt de bezoeker, "heel goed."

"Er komt hier van allerlei volk," zegt Le Roy. "Er is een bioloog, die zet hier overal vreemde plantjes neer om te kijken of ze aanslaan. Mannen die alleen in berggebieden te vinden zijn. Inpoverheid. En ja hoor, die woeien zich hier prima thuis. Ik heb een vierdeeds landje op bezoek. In twintig minuten tijd zag hij vijf mensen uitkomende vinders die alleen in Zuid-Amerika voorkomend. Een randaal hoe die niet gekend zijn, maar ze zijn er. Het zit ook wel zeer diepen, van de meeste vogels tot ad dert. Een tijdje terug heb ik een Zwitser die wist zeker dat het terrein 150 jaar oud moest zijn. Twintig jaar? Dat leert niet, dat bestond niet. Het bestaat dus wel."

"Sommigen denken dat ik hier wel met zestig man personeel moet werken. Nee, ik doe het alleen. Ik werk hier elke dag vier uur in ruim het steenafval van Houtmeester op. Een vriend zei me: 'Dit geeft

Torens van zeven meter hoog: de natuur pakt ze weer in. Geef niks, leg ik d'r weer een nieuwe laag overheen.

wel te denken over de wegwerpmatschappij, een gigantische schreeuw tegen de consumptiematschappij." Daarvoor wil voor te zeggen. Maar de ellende is ook dat er in onze matschappij zoveel vrije energie verloren gaat. Fukuyama voorspelt dat we ten prooi zullen vallen aan eindeloze vervuiling omdat we zoveel automatiseren dat er straks niets meer te doen valt. Dat is toch uitzichtsloos!

"Ik zag een foto van São Paulo, een zee van wolkenkrabbers, stampzinnige pijpenstelen. Alsof je zo een probleem hebt. Nee, er is er een geschapen. We hebben de steden hier gepland. We stapelen de mensen op in een antropofaek. sturen ze eens per jaar naar de Galapagos-eilanden. Laat ze toch hant energie en creativiteit gebruiken. De Hongkong Bank weet je hoeveel tekeningen daarvoor gemaakt zijn? Honderd-twintigduizend. Le Roy heeft er voor zijn er maatschappij nog niet een gemaakt. Ik werk zonder plan. Ik doe wat wilk materiaal er wordt aangevoerd en reageer daarop, en de natuur reageert weer op mij."

Kom, zegt hij plotseling, het wordt tijd voor deze. Hij is vroegepraat.

In het atelier van zijn woonhuis, omringd door zo'n twee duizend kleurrijke glasobjecten die ook alweer zorgvuldig een complex systeem zijn gevormd, gaat het nog een tijdje door over Mandriana en Prigogine en Darwin en de komende duizend jaar van de eco-kathedraal.

Of dat zijn manier is om onsterfelijk te worden? "Dat was Gaudi's manier: ik geef mijn werk daar aan de volgende generatie!"

